

Ölümünün 100. Yılında Mahmut Şevket Paşa'nın Türbesi

Mustafa Bulut*

Özet

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde önemli memuriyetlerin ardından, kısa bir süre sadrazamlık yapmış olan Mahmut Şevket Paşa, bu görevde iken bir suikast sonucu şehit olmuştur. 31 Mart ayaklanmasının bastırılması ve meşrutiyetin yeniden ilanı gibi olaylarda önemli roller üstlenen Mahmut Şevket Paşa'nın türbesi de yine bu olayların sonucunda yaptırılan Abide-i Hürriyet Anıtı'nın hemen yanına inşa edilmiştir. Mimar Kemalettin tarafından tasarlanan bu türbe; plan, kuruluş ve süsleme özellikleri bakımından Ulusal Mimarlık Dönemi'nin bütün özelliklerini yansıtmaktadır. Türbenin mezar odası ve çift cidarlı kubbe uygulaması ise, kendini dönemindeki diğer türbelerden ayıran önemli özellikleridir.

Anahtar Kelimeler: Mahmut Şevket Paşa, türbe, ulusal mimarlık dönemi.

The Tomb of Mahmut Şevket Pasha on His 100th Death Anniversary

Abstract

Mahmut Şevket Pasha was the grand vizier for a short time after holding important official positions during the Ottoman Empire. He was assassinated during this mission. The tomb of Mahmut Şevket Pasha, who played a major role in suppressing the 31 March Riot and re-declaration of the constitutional monarchy, was built next to Abide-i Hürriyet Monument which had been built in consequence of those events. The tomb was designed by Architect Kemalettin and it represents all features of National Architecture Period in terms of its plan, foundation and decoration. The burial chamber and double-wall dome of the tomb differentiate the tomb from other tombs in the same period.

Keywords: Mahmut Şevket Pasha, tomb, Turkish national architecture period.

* Dr., blt08@hotmail.com

Yakın tarihimizin acı hatıralarını simgeleyen bir anıt-mezar ve çevresindeki kabristan, Osmanlı başkentinin kuzey sınırında oluşturulmuştu. Aradan geçen 100 yıldan sonra birkaç ana yol ve irili ufaklı binaların çevirdiği alanın odak yapısı, 31 Mart Olayı olarak bilinen siyasal patlamanın baş aktörü olan Mahmut Şevket Paşa için yapılan türbedir.

Mahmut Şevket Paşa'nın siyasi kişiliği kadar ilginç bir karakter sunan türbe, kütle kompozisyonu, plan şeması ve mimari unsurları açısından önemlidir. Bu yüzden türbe, bazı yeni bulgularla tamamlanmış ve aksonometrik çizim denemeleriyle ele alınmak üzere aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır.

Mahmut Şevket Paşa, Kethüdazade Bağdatlı Süleyman Bey'in oğludur. 1273 (1856/7) yılında Bağdat'ta doğdu. İlk ve orta tahsilini aynı şehirde tamamladıktan sonra İstanbul'a gelerek Harbiye'ye girdi ve burayı birincilikle bitirdi¹. Yurt dışında çeşitli memuriyetlerden sonra Kosova valiliğine tayin edildi. 31 Mart olayları sırasında Hareket Ordusu Kumandanı olarak Selanik'ten hareketle İstanbul'a gelip ayaklanmayı bastırdı². Sultan II. Abdülhamid'i tahttan indirerek yerine Mehmet Reşat'ı geçirenler arasındaydı. Hakkı Paşa kabinesinde Harbiye Nazırı oldu. Daha sonra da yaklaşık beş ay sadrazamlık yaptı³. 11 Haziran 1913 tarihinde Harbiye Nezareti'nden Babiâli'ye giderken Çemberlitaş civarında uğradığı silahlı saldırıda şehit oldu⁴.

Mahmut Şevket Paşa Türbesi İstanbul'un Şişli İlçesinde, Abide-i Hürriyet Meydanı bünyesinde, anıtın yaklaşık 40 m. kuzeybatısına inşa edilmiştir (Harita 1).

Son dönem Osmanlı sadrazamlarından Mahmut Şevket Paşa'nın şehadeti üzerine türbesinin, 31 Mart ayaklanmasında ölenlerin anısına yaptırılan Abide-i Hürriyet'in hemen yakınında olması hükümetçe kararlaştırılmıştır. Eserin yapımı da Evkaf Nezareti Baş Mimarı Mimar Kemalettin Bey tarafından gerçekleştirilerek, 1913 yılının sonlarına doğru tamamlanmıştır⁵.

Türbe; üç yönden merdivenlerle çıkılan kare planlı yüksek bir zemin, iki sütun ve iki ayağın üzerine yerleştirilen dört sivri kemerin taşıdığı çift cidarlı kubbeğe sahip ve arka cepheye eklenen yarım sekizgen planlı bir çıkması olan, kesme taş ve mermer malzeme kullanılarak inşa edilmiş baldaken planlı bir yapıdır.

Baldaken plana sahip türbeler Beylikler dönemi itibarıyla ortaya çıkmıştır.

- 1 M. Z. Pakalın, *Sicil-i Osmani Zeyli*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2008, C. XI, s. 61.
- 2 F. Tülbentçi, "31 Mart Hadisesi ve Hareket Ordusu", *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı: 20, s. 900.
- 3 M. K. İnal, *Son Sadrazamlar*, İstanbul, Dergah Yayınları, 1982, s. 1869-1877.
- 4 M. T. Akad, "Mahmut Şevket Paşa", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, Tarih Vakfı, 1994, C. 5, s. 271-272.
- 5 Y. Yavuz, "Mahmut Şevket Paşa Türbesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, Tarih Vakfı, 1994, C. 5, s. 272-273.

Anadolu Türk Mimarisi'nde hiçbir dönemde yaygınlaşmayan⁶ bu plan tipi 17. yüzyıldan itibaren az sayıda uygulanmaya başlanmıştır. Açık türbeler; kare, (Hançerli Fatma Sultan Türbesi, Fatma Hanım Sultan Türbesi) dikdörtgen, (Üç Bacılar Türbesi) altıgen (Hızır Bey Türbesi) ve sekizgen planlar da olabilmektedir.

Konumuz olan türbenin zemini 1,65 m. yükseltilmiş ve zeminin altına bir mezar odası yerleştirilmiştir (Çizim 11-12). Yapının özgün çizimlerinde, mezar odasına kuzey cepheden bir giriş yapılmıştır. Uygulama aşamasında ise bu girişin yapılmadığı gibi, bu bölümde bir mezar odasının varlığının anlaşılacağı küçük açıklıklar da bulunmamaktadır. Bu nedenle kesit çizimleri (Çizim 5-6) yapılırken bu bölümler dikkate alınmamıştır. Yapıya 0,30 m. eninde ve 0.14 m. yüksekliğindeki iki basamakla çıkılır. Sütunların altındaki kare kaideler 1,85 m. yüksekliğinde düzenlenmiş olup; üst köşeleri onikigene dönüşecek şekilde pahlanmıştır. Üzerlerine ise 0.35 m. yüksekliğinde armudi silmeye sahip sütun kaideleri yerleştirilmiştir. İki kaide arası 3,15 m. ölçüsündedir ve bu bölüme 0,32 m. eninde, 0,33 m. yüksekliğinde beş basamak yapılmıştır. Beş basamağın, kaidelerin 1,26 m. kenar uzunluğuna sığdırılması, basamakların oldukça yüksek olmasına neden olmuştur. Sütun kaidelerinin iki yanına kare kaideli, sekizgen gövdeli ve üzerinde kubbeleri olan babalar yerleştirilmiştir. Babaların kaideleri 0,32 m. yüksekliğinde olup, üzerinde armudi silme bulunmaktadır. 0,93 m. yüksekliğindeki gövdenin 0,22 m. bölümü kare olarak düzenlenmiş, sekizgen gövdeye ise mukarnaslarla geçilmiştir. Sekizgen gövdeden kubbeye geçişte köşeler pahlanarak gövde onaltıgene dönüştürülmüş ve kubbeye daha yumuşak bir geçiş sağlanmıştır. Gövdenin üzerine bir armudi silme ve 0,50 m. yüksekliğindeki kubbe yerleştirilmiştir. Kubbenin etrafına, alt bölümdeki ince silmeleri birbirleriyle birleşen sekiz tepelik rumi düzenlenmiştir. Sekizgen gövdenin beş kenarında 0,15 m. çapında, süslemeleri birbirlerinden farklı olan rozetler bulunur. Babaların iki tarafında ise üstünde tepelik rumi motifi olan 0,15 m. enindeki mermer levhalar vardır. Ortalarına da yine çerçeve içerisine alınmış tepelik rumi işlenmiştir.

Ön cephedeki iki sütun, renkli malzemeye üste doğru incelecek şekilde yapılmıştır. Sütunun zemindeki çapı 0,91 m. üstteki çapı ise 0.82 m.dir. Sütun üzerinde 0,80 m. yüksekliğinde, 1,05 m. eninde mukarnaslı sütun başlıkları bulunur. Başlıkların her biri 0.17 m. yüksekliğindeki dört mukarnas sırasından oluşmuş; mukarnaslar arasına beşgen sarkıtlar yapılmıştır. Başlıkların dört cephesinde de 0,20 m. çapında birbirlerinden farklı süslemeye sahip rozetler bulunur. Ayrıca sütun başlıklarının hemen üzerinde demir gergiler kullanılmıştır.

Ön cephedeki iki sütunun yerini arka cephede iki ayak almıştır. Sütun kaidelerinin ön ve yan cephelerine yerleştirilen babalar ve iki yandaki mermer levhalar, arka cephede, çıkma nedeniyle ayakların sadece birer cephesine düzenlenmiştir.

6 E. Daş, *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*, İstanbul, Gökkuşbu, 2007, s. 292-293.

Ayaklar 0,96 m. kalınlıkta olup, kaidelerin üzerlerine mukarnas frizi işlenmiştir. Yapının arka cephesindeki yarım sekizgen çıkmanın, duvarlarının üst bölümlerinin pahlanmasıyla elde edilen yarım onaltıgen üzerindeki mermer yazı kuşağı, aynı zamanda ayakların içlerini de çepeçevre dolaşmaktadır. Bu mermer kuşağın yüksekliği mukarnaslı sütun başlıklarının yükseklikleriyle aynıdır.

Ana mekânın kubbe altında ve tam ortaya gelecek şekilde yerleştirilen Mahmut Şevket Paşa'ya ait sanduka abidevi görünüşüyle dikkat çeker. Sanduka kaidesi 1,45x2,45 m. ölçülerindedir. 0,30 m. yüksekliğindeki kaidenin üzerine yapılan bir sıra Türk üçgeni kaideyi çevreler. Baş şahidesinin kenarları mukarnaslıdır ve üstteki beşgenin içerisine tepelik rumi işlenmiştir. Şahidenin pahlı bölümlerinde ve başlığa geçişte de aynı motif tekrarlanmıştır. Başlık bölümünde iki sıra mukarnas ve bir sıra Türk üçgeni bulunur. Sandukanın baş şahidesi üzerinde hattat İsmail Hakkı Altunbezer tarafından yazılan kitabesinde aşağıdaki ibareler bulunmaktadır.

Hüve'l Baki	هو الباقي
Mahmut Şevket Paşa	محمود شوكت پاشا
Veladeti 1275	ولادتي ٥٧٢١
Şahadeti 1331	شهادتي ١٣٣١
El Fatiha	الفاتحة
Ketebehû Hakkı	كتبه حقي

Sandukanın üzeri, kenarlarında palmet lotus şeridi olan bir örtü şeklinde işlenmiştir. Köşelerinde ise çarkifelek motifleri vardır. Türbe içerisindeki sanduka örtülerinin benzer şekilde mermere işlenişi, bir açık hava mezarı için yeni ve benzersiz bir bezeme modelidir⁷. Sandukanın üzerinde ayet hadis ve kelime-i tevhid'den oluşan bir metin bulunur. Üst bölümde şeritlerin arasına gelecek şekilde sandukanın iki tarafına;

فا علم انه لا اله الا الله مهمدٌ رسول الله

“Fa’lem ennehû Lâ ilâhe illal-lâh Muhammedün-Rasulullah”

yazılmıştır. Üzerine palmet rumi süslemelerin işlendiği şeritlerin yanından itibaren sandukanın etrafını dolaşan yazı kuşağında ise;

Kalel-lahü teala fi kitabihî'l-Kerim	قال الله تعالى في كتابه الكريم
İnnallâhe yagfiru'z-zünûbe cemîan	ان الله يغفر الذنوب جميعا
İnnehû Hüve'l Ğafuru'r-Rahîm	انه هو الغفور الرحيم

7 A. Batur, *Mimar Kemalettin Yapılar Rehberi*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2008, s. 60.

Kalen-Nebiyü aleyhisselam

قال النبي عليه السلام

Men kutile zulmen fekad şehide

من قتل ظلما فقد شهد

Sadaka habîbullah

صدق حبيب الله

yazılmıştır. Sandukanın ayak şahidesinin iki kenarına kare kesitli, gövdesi köşelerdeki mukarnaslarla sekizgene dönüşen, dilimli bir kubbeyle örtülü ve tepelik rumi şeklinde âlemi olan mimari elemanlar yarım olarak işlenmiştir. Bu mimari elemanların üzeri silmeli konsollarla taşınan bir çıkmayla hareketlendirilmiştir.

Çıkma bölümünde bulunan iki sanduka ise 1,47x1,80 m. ölçülerindeki bir kaide üzerine yapılmıştır. Sandukaların ikisi de benzer özelliklere sahiptir. Üst bölümleri, yine Mahmut Şevket Paşa sandukasında olduğu gibi örtü şeklinde işlenmiştir. Kenarları palmetle süslenmiş olan örtünün üzerinde;

فا علم انه لا اله الا الله مهمد رسول الله

“Fa’lem ennehû Lâ ilâhe illal-lâh Muhammedün-Rasulullah”

yazılıdır. Baş şahidelerindeki kitabelerinde ise;

İbrahim Bey

ابراهيم بك

Hilmi Bey

حلمي بك

yazılıdır. Kaynaklar,⁸ türbede Mahmut Şevket Paşa’yla birlikte yaveri İbrahim Halil Bey ve uşağı Kazım Efendi’nin gömülü olduğunu belirtse de ikinci sandukadaki “Hilmi Bey” ismi bu bilgilerle çelişmektedir. Mahmut Kemal İnal’ın “Son Sadrazamlar” isimli kitabında ise “Mahmut Şevket Paşa’nın cenaze namazından sonra muhteşem alayla ve arkasında yaver İbrahim Bey’in cenazesi bulunduğu halde Hürriyet-i Ebediye Tepesi’ne götürülerek defnolundu”⁹ denmektedir. Yani Kazım Efendi’den söz edilmemektedir.

Süreyya Engin “Mahmut Şevket Paşa’nın Katli Hadisesi” başlıklı makalesinde “Mahmut Şevket Paşa’nın şahadetinin hemen sonrasında başlayan tahkikat sonucu yakalanan failerin verdikleri bilgiler doğrultusunda Beyoğlu’nda bir eve baskın düzenlendiği ve bu baskında Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir dönem milletvekilliği de yapan Kazım Nami Duru’nun kardeşi Yüzbaşı Hilmi’nin öldüğü ve Abide-i Hürriyet Tepesi’ne gömüldüğü” belirtilmiştir¹⁰. Sandukada ismi geçen Hilmi Bey’in bahse konu yüzbaşı olması muhtemeldir.

8 A. Batur, s. 60; Y. Yavuz, *Mimar A. Kemalettin İmparatorluktan Cumhuriyet’e*, Ankara, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Ortak Yayını, 2009, s. 181.

9 M. K. İnal, *a.g.e.*, s. 1881-1882.

10 S. Engin, “Mahmut Şevket Paşa’nın Katli Hadisesi”, *Resimli Tarih Mecmuası*, S. 23, İstanbul, 1951, s.1114 . Ayrıntılı bilgi için bk. S. Yalçın, “Kurtarıcı Subaylar Grubu”, *Hürriyet*, 6 Nisan 2008.

Türbenin arka cephesinde, kenarları 2,05 m. uzunluğundaki yarım sekizgen kesitli, üzeri yarım kubbeye örtülü çıkma bölümü bulunur. Dış cephede çıkma bölümü, türbenin zemin seviyesine yükselinceye kadar üç farklı kotta pahlanmış, bu şekilde hareketli bir görüntü elde edilmiştir. Üçüncü pahın üzerine ise sivri kemerli 0,51 m. eninde, 1,92 m. yüksekliğinde üç açıklık düzenlenmiştir. Zeminden 3,11 m. yüksekte yarım sekizgenin köşelerinin pahlanmasıyla yarım onaltıgen bir şekil elde edilmiştir. Kesme taşla yapılmış bu bölümün üzerine, ayakların etrafını ve çıkma bölümünü dolaşan mermer yazı kuşağında;

Yeni doğan hürriyeti beşikte boğarlarken	يكي دوغان حريتي بشيكنده بوغارلرکن
Ta uzaktan kurtarıcı ordularla sen yeniştin ¹¹	تا اوزاقدن کورتاریجی اوردولارله سن یئیشدن
Yalnız senin koynun değil ey muhteşem ulu kabir	یلکز سنک قوینک دکل ای محتشم اولو قبر
Her Türk her Müslüman'ın derin kalbi ona türbe	هر تورک هر مسلمانک درین قلبی اکا تربه
Senden kalan iki şey var fikirlerde acı bir yad	سندن قالان ایکی شی وار فکرلرده اجی بر یاد
Ve tarihin en şerefli yaprağında altın bir ad	و تاریخک اک شرفلی یاپراغنده التون بر اد
Hürriyet kurtarıcıların Rum ilinden çıkması	حریت قرترجیلرک روم ایلندن چیقمسی
.. Rebiü'l-evvel sene 1327 ..Nisan sene 1325	..ربیع الاول سننه ۷۲۳۱ .. نسان سننه ۵۲۳۱
İstanbul'un hainler ve âsilerden kurtarılması	اسطانبلیک خائنلر و عاصیلردن قرتارلمسی
3 Rebiü'l-ahir sene 1327 10 Nisan sene 1325	ربیع الاخر سننه ۷۲۳۱ ۰۱ نسان سننه ۵۲۳۱ ۳
Sultan II. Abdülhamid'in tahtından indirilmesi	سلطان ۲. عبدالحمیدک تحتدن اندرلمسی
7 Rebiü'l-ahir sene 1327 14 Nisan sene 1325	ربیع الاخر سننه ۷۲۳۱ ۰۱ نسان سننه ۵۲۳۱ ۷
Ordu kumandanı Ayestefanos'taki Meclis-i Umumi'de	اوردی قماندانی ایستفانوسدکی مجلس عمومی ده
5 Rebiü'l-ahir sene 1327 12 Nisan sene 1325	ربیع الاخر سننه ۷۲۳۱ ۲۱ نسان سننه ۵۲۳۱ ۵
Mahmut Şevket Paşa ordunun başında harbiye nazırı	محمود شوکت پاشا اوردینک باشنده حربیه ناظری
30 Zi'l-hicce sene 1327 30 Kanun-i evvel sene 1325	ذی الحجه سننه ۷۲۳۱ ۰۳ کانون اول سننه ۵۲۳۱ ۰۳
Mahmut Şevket Paşa hükümetin başında sadrazamdır	محمود شوکت پاشا حکومتک باشنده صدراعظمدر

11 “yeniştin” ibaresi kitabede oldukça nettir. Ancak şiirin anlamına göre “yetiştin” ibaresinin kullanılması daha mantıklıdır. Bu durumda kitabede imla hatası yapılmış olmalıdır.

15 Sefer sene 1331 10 Kanun-i sani sene 1328 ٥١ ٨٢٣١ سننه ٠١ كانون ثاني سننه ١٣٣١

Milletinden ayrıлып şehiden Allah'ına kavuşması

ملتندن ايريليب شهيدا الله نه قاوشماسي

6 Recep sene 1331

29 Mayıs sene 1329

٦ ٩٢٣١ سننه ٩٢ مايس سننه ١٣٣١

ifadeleri yazılıdır. Yazıların manzum kısmı iki ayağın üçer kenarındaki bölümlere; nesir kısmı ise çıkma bölümüne yazılmıştır. Nesir bölümünde Mahmut Şevket Paşa'nın 31 Mart vakasının ardından İstanbul'a yürümek üzere Selanik'ten hareket ettiği tarihten başlayarak şahadetine kadarki önemli olaylar sıralanmıştır. Mahmut Şevket Paşa'nın Selanik'ten çıkış tarihi kesin olarak bilinmediği için ilk kitabede gün bölümleri kazınmamış; bu alanlar boş bırakılmıştır. Bununla birlikte 5 Rebiü'l-ahir 1327 (12 Nisan 1325) tarihinde Ayestefanos'ta bulunduğu göz önüne alınarak Selanik'ten çıkış tarihinin en az altı gün önce olduğu tahminiyle ay ismi rebiü'l-evvel olarak verilmiştir.

Çıkma bölümü çapı 3,60 m. olan bir yarım kubbeyle örtülmüştür. Dış cephede kubbeye geçiş Türk üçgenleriyle sağlanmıştır.

Sütun başlıkları ve ayaklar üzerine oturan sivri kemerler 0,96 m. enindedir. Sivri kemerler, yapının daha abidevi görünmesi adına sütun başlıklarından 0,58 m. daha yüksekte başlatılmıştır. Üzengi seviyesinde başlayan silme, üç cepheden sivri kemerlerin etrafını çevreler. Arka cephede ise kubbeyi dolaşan daha basit bir silme bulunur. Kilit taşı üzerine rozetler işlenmiş, sivri kemerleri dolaşan silme ve kilit taşıdaki rozet, kemerlerin iç bölümünde de tekrarlanmıştır. İçeride kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanırken; dış cephede köşelere düzenlenen her biri 0,59 m. yüksekliğindeki dört sıra prizmatik üçgenlerle sağlanmıştır. Prizmatik üçgenlerin dördüncü sırasına kadar kare form kenar uzunlukları birbirlerine eşit olmayan sekizgene dönüştürülürken, dördüncü sırada onikigen şeklini almıştır. Kasnak bölümü ise 0,30 m. yükseklikte olup, kubbeye yine Türk üçgenleriyle geçilmiştir.

Çift cidarlı kubbe içte 3,60 m. çapında ve yarım küre formundayken, dış cephede abidevi görüntüyü sağlamak amacıyla daha yüksek tutulmuş; üzeri kurşunla kaplanmıştır. Kubbe örtüsünün üzerindeki âlem 2,10 m. yüksekliğinde olup, tepelik rumi ile nihayetlendirilmiştir. Türbenin âlemle birlikte toplam yüksekliği 14,12 m.dir.

Mahmut Şevket Paşa Türbesi, ağırlıklı olarak kesme taş malzemeyle yapılmıştır. Taş süsleme, yapıda sivri kemerler üzerindeki rozet ve silmelerle, Türk üçgenlerinin işlendiği kasnak bölümlerinde görülmektedir. Sütunlar, sütun başlıkları ve kaideler, kaideler yanındaki babalar, yazı kuşağı bölümü ve sandukalar ise mermer malzemeyle yapılmıştır ve bu bölümler; mukarnaslar, Türk üçgenleri, rozetler, tepelik rumi, palmet, lotus motifleri ve yazılar ile süslenmişlerdir. Sütunlar ve üç cephenin babaları arasındaki zeminde, çapları 0,66 m. olan daire

şekilleri ise renkli mermer malzemeyle yapılmıştır.

Y. Yavuz, Alman Çeşmesi'ndeki ağır görünümün Mahmut Şevket Paşa Türbesi için de geçerli olduğunu belirtir ve dış cephelerde kubbeye geçişte kullanılan pahlanmayı Mısır'daki 15. yüzyıl Memluk mimarisine bağlar¹². G. Goodwin ise türbede itici bir Alman hantallık düşkünlüğü olduğunu belirtir¹³.

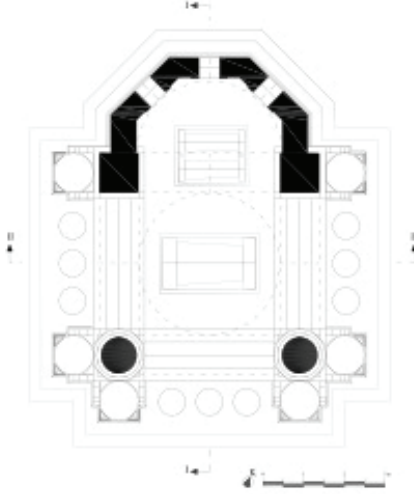
Yapının üç yönden merdivenlerle çıkılan yüksek bir platforma inşa edilmesi, sütun başlığından sonraki kemer bölümüyle kubbenin yüksek tutulması ve sütunların kalın ve kısa olması, yapının ağır bir mimari görünüme sahip olarak algılanmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu duruma, Mimar Kemalettin'in özgün çizimlerinde, yapıyı dört basamakla çıkılan, babalar ve korkuluklarla çevrili geniş bir platform üzerine kurduğu ve çıkma bölümündeki açıklıkların etrafında düşey hareketliliği sağlayan silmeler düzenlediği, ancak inşa sırasında bu bölümlerin uygulanmamasının da neden olduğu söylenebilir.

Mahmut Şevket Paşa Türbesi, baldaken kuruluşu itibarıyla Türk mimarisinde uzun süredir uygulama alanı bulamayan bir formun Ulusal Mimari özellikleri ile yeniden yorumlanmış şeklidir. İki sütun ve iki ayak üzerindeki sivri kemerlere oturan kubbe ile oluşturulmuş klasik baldaken formu ve arka cepheden eklenen çıkma bölümündeki yarım kubbe örtüsüyle, türbe mimarisinin nadir örneklerinden birisi olması bakımından oldukça önemlidir. Baldaken plan yanında, mukarnaslı sütun başlıkları, kasnak bölümlerindeki Türk üçgenleri, sivri kemer formu, sütun kaidelerindeki babalar ve 22 farklı süslemeye sahip rozetler, sandukaların üzerlerinde kullanılan mukarnaslar, tepelik rumi, palmet, lotus gibi süslemeler yapıyı Ulusal Mimari'nin başarılı uygulamalarından biri yapar. Bununla birlikte Osmanlı mimarisinin klasik döneminde yapılan Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, Zal Mahmut Paşa, Kılıç Ali Paşa, III. Murat, Şehzadeler ve III. Mehmet türbeleri¹⁴ gibi az sayıda örnekte gördüğümüz çift cidarlı kubbe uygulaması Mahmut Şevket Paşa Türbesi'nde de tekrarlanmış; plan ve süsleme özellikleriyle klasik döneme göndermelerde bulunan türbenin, çift cidarlı kubbe uygulamasıyla bu özelliği taçlandırılmıştır.

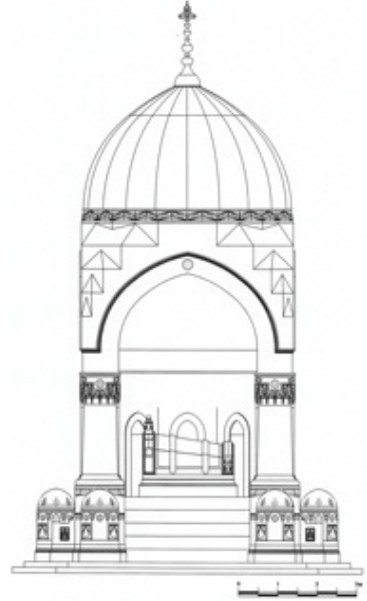
12 Y. Yavuz, *a.g.e.*, s. 60.

13 G. Goodwin, *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, Çev: Müfit Günay, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2012, s. 548.

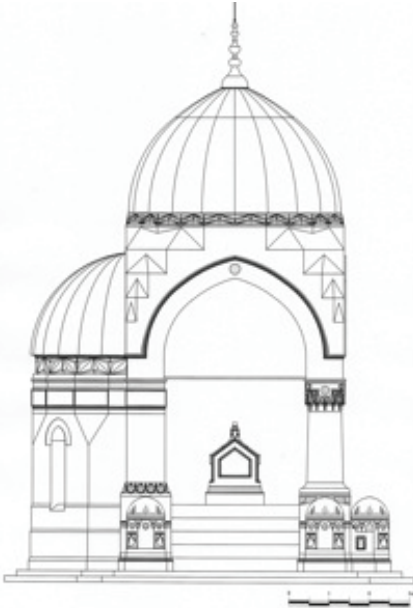
14 U. Tanyeli, "Kanuni ve II. Selim Türbeleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Taç Vakfı Yıllığı I*, İstanbul, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, 1991, s. 90.

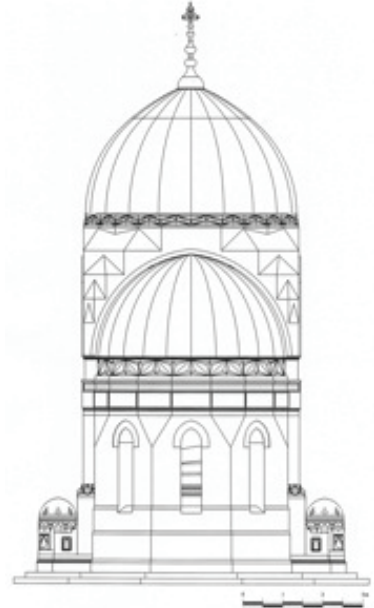
Çizim 1: Mahmut Şevket Paşa Türbe-
si Plan

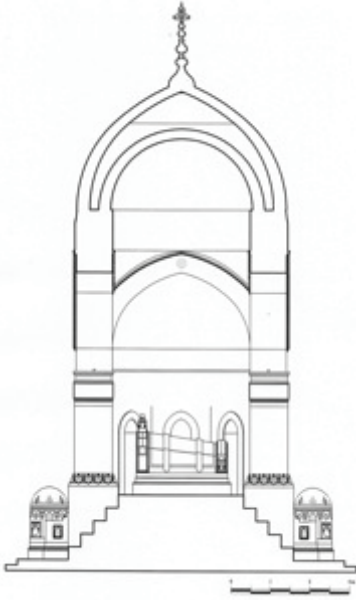
Çizim 2: Ön Görünüş

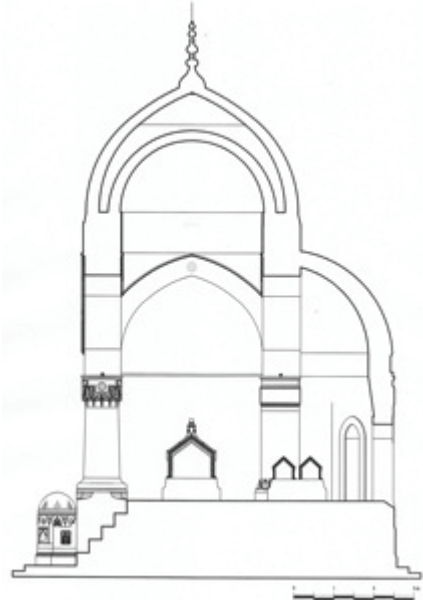
Çizim 3: Yan Görünüş

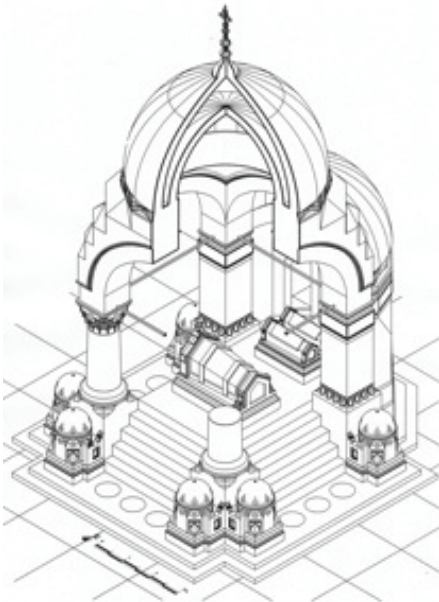
Çizim 4: Arka Görünüş

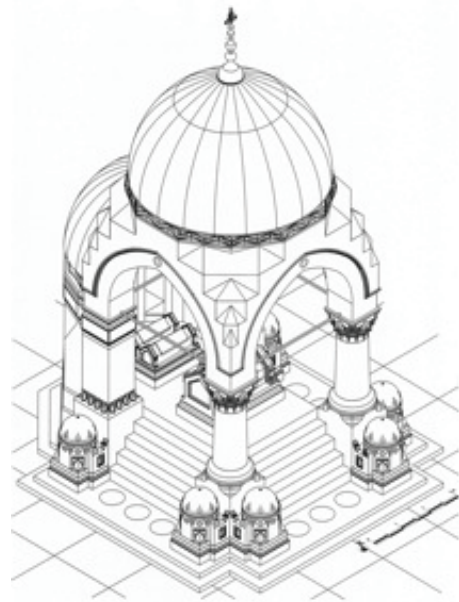
Çizim 5: I-I Kesiti

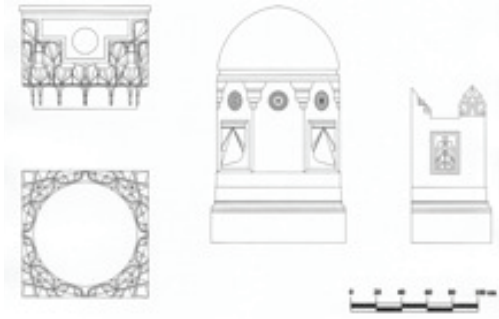
Çizim 6: II-II Kesiti

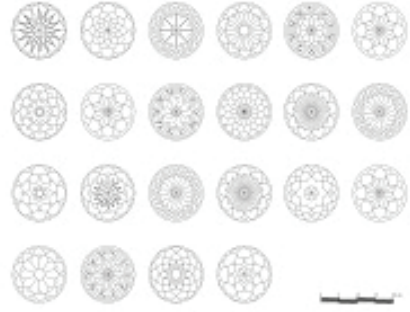
Çizim 7: Aksonometrik Kesit

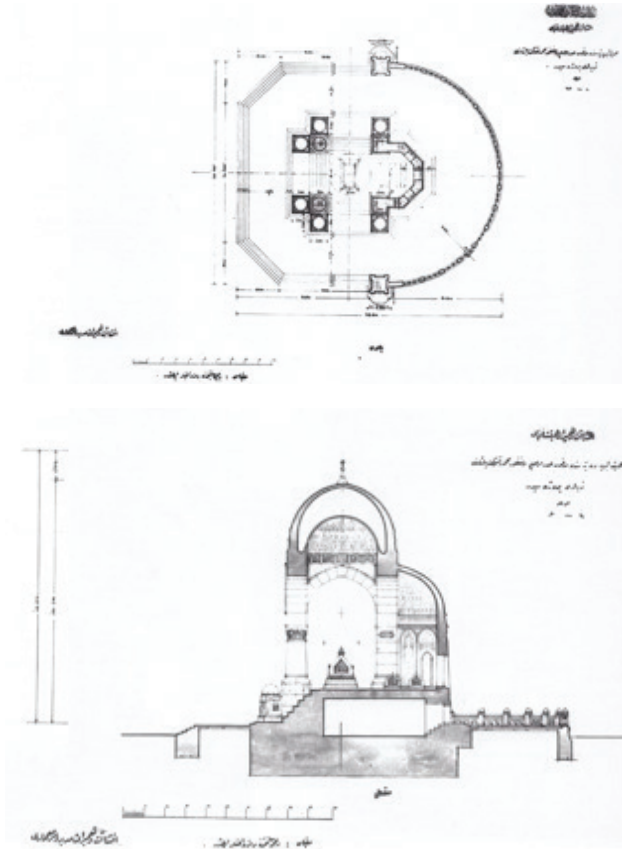
Çizim 8: Aksonometrik Görünüş

Çizim 9: Mukarnaslı Sütun Başlıkları, Ka-idelerin Yanındaki Baba ve Mermer Levha

Çizim 10: Rozetler

Çizim 11-12: Vakıflar Genel Müdürlüğü Türk İnşaat ve Mimarlık Eserleri Müzesi'nde Bulunan Mimar Kemalettin'in Elinden Mahmut Şevket Paşa Türbesi Plan ve Kesiti Y. Yavuz, s. 182.

Harita 1: Mahmut Şevket Paşa Türbesi'nin Bulunduğu Abide-i Hürriyet Tepesini Gösteren Harita - İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden

Fotoğraf 1: Mahmut Şevket Paşa Türbesi Güney Cephe

Fotoğraf 2: Mahmut Şevket Paşa Türbesi Kuzey Cephe

Fotoğraf 3: Doğu Cephe

Fotoğraf 4: Mukarnaslı Sütun Başlığı

Fotoğraf 5: Kubbenin İçten Görünüşü

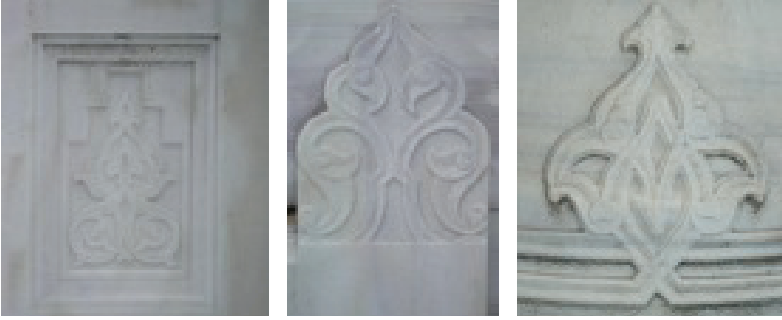

Fotoğraf 6-7: Mahmut Şevket Paşa Sandukası ve Kitabe

Fotoğraf 8: İbrahim Bey ve Hilmi Bey'in Sandukaları

Fotoğraf 9-10: İbrahim Bey ve Hilmi Bey'in Sanduka Kitabeleri

Fotoğraf 11-13: Süsleme

Fotoğraf 14: Mahmut Şevket Paşa
İ. Nuri SİR

Kaynakça

Akad, M.T., “Mahmut Şevket Paşa”, İstanbul, *İstanbul Ansiklopedisi*, 1994, C. 5, s. 271–272.

Batur, A., *Mimar Kemalettin Yapılar Rehberi*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2008.

Daş, E., *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*, İstanbul, Gökkuşbu, 2007.

Engin, S., “Mahmut Şevket Paşa’nın Katli Hadisesi”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı 23, s. 1112–1115.

Goodwin, G., *Osmanlı Mimarlığı Tarihi*, Çev: Müfit Günay, İstanbul, Kabalıcı Yayınevi, 2012.

İnal, M.K., *Son Sadrazamlar*, İstanbul, Dergah Yayınları, 1982.

Sir, İ. Nuri, “Mahmut Şevket Paşa Nasıl Sadrazam Oldu”, İstanbul, *Tarih Dünyası*, Sayı 17, 1950, s. 737–738.

Tanyeli, U., “Kanuni ve II. Selim Türbeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Taç Vakfı Yıllığı I*, İstanbul, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, 1991, s. 83-96.

Tülbentçi, F., “31 Mart Hadisesi ve Hareket Ordusu”, *Resimli Tarih Mecmuası*, Sayı 20, s. 898–901.

Pakalın, Z., *Sicil-i Osmani Zeyli*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2008.

Yalçın, S., “Kurtarıcı Subaylar Grubu”, *Hürriyet*, 6 Nisan 2008.

Yavuz, Y., *Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi*, Ankara ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 1981.

Yavuz, Y., *Mimar A. Kemalettin İmparatorluktan Cumhuriyet’e*, Ankara, TMMOB Mimarlar Odası ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, 2009.

Yavuz, Y., “Mahmut Şevket Paşa Türbesi”, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul, Tarih Vakfı, 1994, C. 5, s. 272-273.